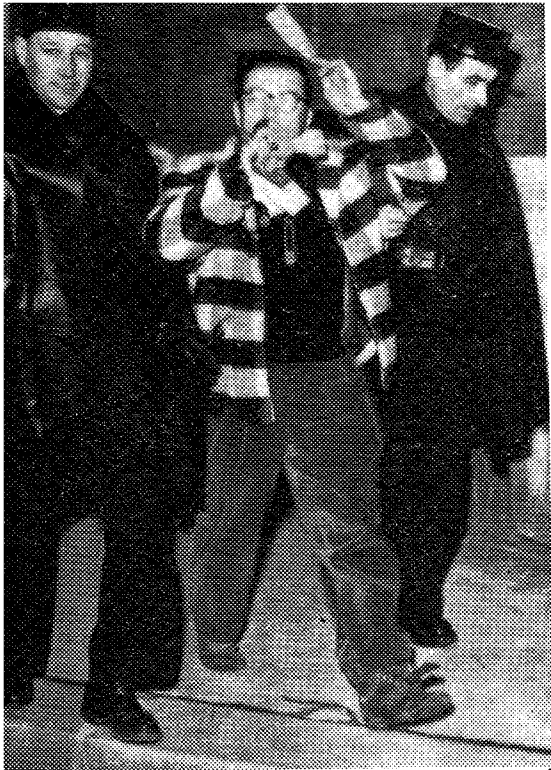

Wanneer u dit plaatje bekijkt denkt u wellicht aan een vrolijke student, wiens club zojuist gewonnen heeft of wiens vriend die dag voor zijn examen is geslaagd. Eén schoen is in de slag gebleven. Maar het is geen student, het is een serieuze Parijzenaar die zich de „Napoleon van de Vrede” noemt en gereed is om elk ogenblik de regering van Frankrijk over te nemen, om het land van de ondergang te redden. Zijn redevoeringen, op het plein voor de Opera gehouden, wekken de lachlust van de toehoorders op en het einde is meestal, dat er twee rustige agenten naar hem toe stappen en dat hij tot rust mag komen in een politiebureau. Deze profeet wordt in het eigen land niet geëerd.

Meent hij wat hij zegt? Is het een gek? Schuilt er iets in zijn filosofie? Wij weten het niet en de eerste gedachte is: een tragisch geval. Maar denkt men wat langer dan ziet men het anders. Dan wordt men dankbaar dat nog niet alles langs genivelleerde, geleidelijke, geroutineerde banen loopt, dankbaar dat er van tijd tot tijd zulke figuren opstaan, in Parijs, in Londen op de zeeplankjes en ineens beseft men dat dit bij Frankrijk en bij Engeland hoort, en niet bij Denemarken of Nederland. Wat missen wij het grillige, het markante, het dwaze, het onverantwoordelijke in ons publieke leven. Gezegd een land waar de uitzonderlijke, de dwaas, de doordraver een kleine kans krijgt. Deze mensen bewijzen dat de nivellerende democratie nog speelruimte laat voor het onverwachte, het sublieme en ridicule.

Is dit een klein pleidooi voor de onverantwoordelijke kleine fanaticus, voor Poujade? Allermint! Deze „Leider” van Frankrijks kleine middenstand mist trouwens het dwaze-zonder-meer, dat de „Napoleon van de vrede” aantrekkelijk maakt. Zie maar: zijn wapen is een carnavalsoeter, dat van Poujade platte demagogie. Zó ver mag men dwazen niet laten komen. Dit stukje is niet meer dan een liefdesverklaring aan hem die de eentonigheid doorbreekt. Ziet u dat het Gezag, de agent, er net zo over denkt? Het is een Franse agent, een man zonder de loodzware gewichtigheid die de gezagsdragers hier door hun gezicht nog verzwaren.

MENS en Wereld

Voorspel van Bevrijdingsfeest

Tot in de kleinste dorpen maakt de burgerij zich thans op na tien jaren nog eenmaal het Bevrijdingsfeest groots te vieren. Aan de vooravond van die dag heeft de gemengde synode van de Ned. Herv. Kerk een herderlijke brief openbaar gemaakt, waarin veel wat in Nederland in 1945 werd gehoopt, verwacht en verlangd opnieuw en met grote nadruk tot uiting komt.

Die brief handelt over het christen-zijn in de Nederlandse samenleving. Wat gaat dat de niet-Christen aan? Dat gaat hem net zoveel aan als hij in Nederland een gezond geestelijk leven wenst; dat raakt de niet-Christen voor zover hij medeverantwoordelijk wil zijn voor het geestelijk leven in ons land. En wel voor een geestelijk leven, dat gekenmerkt wordt door vrijheid, openheid en wederzijds begrip.

Biedt de herderlijke brief kansen daartoe? Ja. Die brief spreekt ervan, dat de Christen met anderen dient samen te werken voor de opbouw van een verantwoordelijke maatschappij. Die brief wijst de opvatting af, dat eenzelfde beginsel van geloof moet leiden tot éénzelfde organisatie op elk gebied des levens. Daarmee stoot de gemengde synode van de Ned. Herv. Kerk vastgeroeste schotten omver, die de geesten benauwend scheiden. Die brief signaleert het gevaar van de voor elkaar gesloten groepen, waarin het Nederlandse volk dreigt uiteen te vallen. Die brief spreekt zich uit voor het democratisch staatsbestel, en verbindt daaraan uitdrukkelijk de gedachte, dat Christenen en niet-Christenen mede verantwoordelijk zijn voor de democratische vrijheid. Die brief, tenslotte, stelt vast, dat deze medeverantwoordelijkheid de Christen verplicht de humanistische zorg voor de mens geen bemerkingen in de weg te leggen.

Het is niet aan ons de verdiensten van deze brief voor de Christenen in Nederland na te gaan en te beoordelen. Maar het mag onzerzijds wel gezegd worden, dat de brief voor het gehele geestelijke leven van Nederland een bevrijdend geluid laat horen. Wat daarin staat over de verhouding tussen godsdienst en politiek, tussen kerk en staat, over de samenwerking van Christenen en niet-Christenen, over de culturele

taak van het Christendom, is zodanig, dat er waarborgen worden gegeven voor een Nederlandse samenleving in de waarachtige zin van het woord. Want wat stellen wij ons in geestelijk opzicht daarbij voor? Niet meer, maar ook niet minder dan een geestelijk leven, waarbij de onoverbrugbare kloof van het verschil in beginsel de samenwerking niet onmogelijk maakt; een geestelijk leven waarin het wederzijds begrip leidt zowel tot dieper zelfbesef als tot groter inzicht in wat de ander beweegt.

De brief van de synode plaatst Christenen en humanisten in dezelfde situatie. Daar is onze verantwoordelijkheid voor de democratische vrijheid. Daarvan kan men zich niet afmaken met te zeggen: als humanist ben ik daar natuurlijk vóór. Die vrijheid wordt immer bedreigd, zowel door wie haar niet erkennen als door sommige van de middelen waarmee wij haar willen verdedigen. Christen noch humanist komt aan dit zo moeilijke probleem, aan deze zo grote verantwoordelijkheid.

En daar is onze zorg voor de medemens. De humanist kan zich alweer daarvan niet afmaken door te zeggen, dat het humanisme menselijke solidariteit betekent. Het gaat hierbij om de daad, niet om theorie. Zeker, die daad blijft gelukkig niet achterwege, maar zij moet altijd weer bevochten worden op beperkte blik en eigenbelang. En daar is de samenleving. De humanisten bevinden zich midden in de gevaarlijke invloed, die uitgaat van bepaalde Christelijke groepen om Nederland „op te delen” tussen de grote geestelijke richtingen. Wij verzetten ons daartegen met hand en tand; maar onze geestelijke, sociale en culturele verantwoordelijkheid eist praktische activiteit, waarvan wij niet kunnen afzien. Of we willen of niet: we lopen steeds het gevaar in een strikt omheind vak terecht te komen. Dat vergt van ons de kracht daartegenin onze geest ruim en open te houden. Bij alles wat we ondernemen moet het uitgangspunt zijn: de brede samenwerking der gelijkberechtigten.

De synode der Ned. Herv. Kerk kiest hetzelfde punt van uitgang. Daarmee helpt

(Zie verder pag. 2)

KRITISCH ALLERLEI

De gemeente Rijswijk heeft een subsidie aan het Humanistisch Thuisfront geweigerd, lezen wij in „Het Haagsch Dagblad” (25-3). Bij de debatten is door een Christelijk raadslid het een en ander opgemerkt, dat wij graag aan onze Christelijke en Katholieke landgenoten ter overdenking willen voorleggen. Dit raadslid betoogde namelijk

„het helemaal niet eens te zijn met de humanistische ideologie, maar in de bewoordingen van Voltaire zei hij „Ik betreur hun inzichten, maar vecht voor hun rechten”. Hij was van mening, dat een bepaalde volksgroep geestelijk geweld aangedaan wordt en zei, dat het diep treurig zou zijn, als kerk en christendom hun plaats alleen konden handhaven met negatieve hulp van de overheid.”

In de anti-revolutionnaire kringen van „Trouw” c.s. hecht men, zoals bekend, grote waarde aan de traditie. Traditie of zoals men het noemt „christelijke zede”, speelde ook weer een grote rol in de Kamerdebatten over de crematie. Toch erkent „Trouw” wel eens, bij uitzondering, dat de waarde van tradities zeer betrekkelijk is, zoals in dit berichtje uit het nummer van 11 Maart:

„De 84-jarige Lord Samuel, lid van het Engelse Hogerhuis — te vergelijken met onze Eerste Kamer — heeft geklaagd, dat dit eerbiedwaardige college dreigt te sterven van uitputting. Het merendeel — lords van geboorte — heeft het lidmaatschap nl. geërfd, bekwaam of niet bekwaam. Slechts de dood kan er een eind aan maken. Traditie van eeuwen, zei men tot nu toe in Engeland. Maar de 20ste eeuw vraagt meer dan traditie. Ook Engeland gaat dit blijkbaar begrijpen.”

Jammer is, dat zo nu en dan

Vervolg: „Voorspel . . .”

zij niet alleen die kerk maar ook de humanisten aan een dreigende impasse te ontkomen. Haar brief ademt de geest, dat wij samen hebben te leven en dus samen hebben te werken. Dat is ook de geest, waarmee vele, vele Nederlanders uit de verschrikkingen van bezetting en oorlog kwamen en de na-oorlogse tijd begonnen. Die geest leeft, is sterk genoeg om hoofden en harten te bezielen, om de Nederlandse samenleving te veranderen, te verbeteren. De Ned. Herv. Kerk heeft het komende Bevrijdingsfeest helder ingeluid. B.C.

blijkt, dat „Trouw” het zelf niet begrepen heeft.

Wij hebben met meer belangstelling dan gewoonlijk naar de R.K.-Belgische couranten gegrepen, die de afgelopen weken een merkwaardig beeld van de schoolstrijd gaven. „De Standaard” (27-3) publiceerde o.m. dit krijgshaftige lied:

*„Zij wilden ons ringeloren,
maar wij zijn té oud en té trots.
En héél het land zal het horen:
Vlaanderen laat Brussel niet los!
Vlaanderen, gij zult niet*

*versagen:
steun op uw macht in den staat,
wég met het beedien en het*

*vragen:
néém wat uw recht is kordaat!
En wie uw scholen belagen,
ransel die op de straat.”*

Van dat „ranselen” zijn wij echt geschrokken! Ook de „Libre Belgique” (30-3) zong op haar wijze mee. Zij deed de verbijsterende ontdekking „dat de regering van buitenaf in de schoolkwestie is bewerkt door de vrijmetselaarslogen.” Twijfelt U nog? Lees dan verder en U wordt snel overtuigd! „Dat België op het ogenblik door de vrijmetselarij geleid wordt is geen hypothese, het is een feit, dat de psychologische rekenkunde even duidelijk vaststelt als de zuiver mathematische berekening het bestaan van de planeet Uranus heeft bewezen zelfs vóór de astronomen hem hadden ontdekt door hun kijkers.”

De Federatie van Wetenschappelijke Onderzoekers in Amerika heeft de installatie bepleit van een UNO-commissie, die het gevaar van proeven met atoom- en waterstofbommen moet bestuderen. De Federatie merkt hierbij o.m. op: „Wij naderen misschien het ogenblik waarop wij er niet meer zeker van kunnen zijn of wij de gehele wereld niet tot een groot laboratorium maken en alle levende wezens tot proefkonijnen.”

De anti-revolutionnaire prof. Donner heeft met de N.R.C. een discussie gevoerd, waarbij o.m. het vrijheidsbegrip volgens anti-revolutionnaire en liberale opvatting ter sprake kwam. De N.R.C. (29-3) critiseerde hierbij ook de anti-revolutionnaire visie op de verdraagzaamheid en merkte op „dat de liberaal de grens tussen gezag en vrijheid meer naar de zijde van de vrijheid legt dan de anti-revolutionnaire, die de consciëntie-vrijheid wel wil ontzien, doch een verdergaande verwezenlijking van de vrijheid, welke niet met zijn opvattingen strookt, afwijst. Dit laatste vindt de liberaal dwingelandij, maar dit kan de anti-revolutionnaire nooit toegeven.” Inderdaad, de beperking van de

vrijheid tot consciëntie-vrijheid beknót ook de anti-revolutionnaire verdraagzaamheid, die in de praktijk van het maatschappelijk leven nu en dan in onverdraagzaamheid verkeert.

De burgemeester van Schinveld (Zuid-Limburg) heeft als eis gesteld aan iemand, die een woning in zijn gemeente wilde betrekken, dat hij rooms-katholiek moet zijn en f 80,— in de week verdient. „Het Vrije Volk” tekent hierbij aan:

„Het valt nauwelijks aan te nemen dat de burgemeester met het stellen van deze eis binnen de perken is gebleven van de verordening die de gemeenteraad van Schinveld heeft gemaakt ter uitvoering van de Woonruimtetwet. Want artikel 4 van deze wet zegt, dat geen andere gronden voor weigering van een vergunning om woonruimte te betrekken mogen worden gesteld dan die voor een doelmatige verdeling van woon-gelegenheid in de gemeente bevorderlijk zijn. Hoe het bevorderlijk kan zijn voor een doelmatige verdeling van de woonruimte niet-katholieken de vestiging te beletten, is ons een raadsel. De scheve schaats, die Schinveld heeft gereden, dient weer rechtgebogen te worden.”

De Volkskrant” (1-4) publiceerde een interview met de Japanse hoogleraar Sjimoezoe Kentaro, de eerste en enige chirurg ter wereld, die slachtoffers van de waterstofbom heeft behandeld. Sjimoezoe constateerde, dat zij, die gewond werden door de waterstofbom geen kinderen meer kunnen krijgen. Hij deelde ook mede, dat proeven op ratten met radio-activiteit aantoonde, dat ook deze dieren hun voortplantingsvermogen verloren. „Wanneer men voortgaat met de waterstofbom-proeven,” concludeerde hij, „zullen alle menselijke wezens aangetast worden door de radio-activiteit en zullen zij van deze planeet verdwijnen. Op dit ogen-

blik kan de simpele inademing van de as de komende generaties ernstig aantasten.”

Wij hebben indertijd melding gemaakt van de acties tegen de Jehova's Getuigen in Nijmegen en het Zuiden van ons land. De katholieken staan hierin niet alleen. Het „Algemeen Handelsblad” (23-3) deelt mede, dat in Polen in Lodz „een districtsrechtbank drie Polen tot twaalf jaar gevangenisstraf heeft veroordeeld wegens het illegaal leiding geven aan Jehova's Getuigen. Twee andere leden van de secte werden veroordeeld tot resp. acht en zes jaar. Zij waren er allen van beschuldigd misbruik te hebben gemaakt van de „vrijheid van godsdienst”.

Wij vragen ons af wat men in totalitaire staten nu eigenlijk onder „vrijheid van godsdienst” verstaat. Ook op dit punt is de volksdemocratie blijkbaar minder democratisch dan de naam zou doen vermoeden!

Ter gelegenheid van de Universiteitsdag in Utrecht heeft prof. dr E. J. Dijksterhuis een rede gehouden over „De natuurwetenschap in de Eeuw der Verlichting.” In het verslag in het „Algem. Handelsblad” (28-3) trof ons prof. Dijksterhuis' conclusie:

„De natuurwetenschap in het tijdvak van 1687 tot 1789 verdient om vier redenen de aandacht: om haar eigen groei, haar invloed op levens- en wereldbeschouwing, haar aandeel in de ontwikkeling der techniek en de pogingen, haar denkwijze op andere gebieden toe te passen.

De overschatting van de vermogens der menselijke rede worden in onze tijd vaak met spot bejegend. Daarin schuilt veel historische onbillijkheid. Men mag nooit de grote positieve geestelijke waarden uit het oog zal verliezen, die zij veroverd en verdedigd heeft.”

*ER ZIJN DINGEN, die alleen het oppervlak beroeren,
daaronder blijft de ziel gelijk en blinkt
zooals een vijver waarop blaadren varen,
of als een kinderoog onder verwaaide haren.
Men zingt en luistert hoe het klinkt.*

*Maar er zijn soorten van verdriet,
die iets veranderen aan het lied.
Men wordt gespannen met heel andre snaren
en wie het niet ervoer, die weet het niet.*

*O kindje met je zachte witte vingren
en met de blauwe aadren aan je kleine slaap,
die zich als heilige rivieren slingren.
Slaap mijn kindje, slaap.*

M. VASALIS

Uit: Vergezichten en gezichten (G.A. van Oorschoot, Amsterdam)

Verontrustend en inconsequent

Er is de laatste tijd weer enig rumoer geweest rondom praktijken, door rooms-katholieken binnen de Nederlandse samenleving toegepast. Ofschoon de niet-rooms-katholiek, die daarover schrijft, al gauw voor anti-papist wordt gehouden, wagen wij het er toch maar op. Wij moeten het er op wagen, want het is te doen om een zaak, die de menselijke samenleving in Nederland in hoge mate aangaat. Als wij bedenking en bezorgdheid voelen zullen wij daar uiting aan geven. Zou men ons deswege van r.k. kant toch anti-papist willen noemen, dan zullen wij dat scheldwoord onder protest naast ons neerleggen.

De feiten zijn vrij uitvoerig in de pers vermeld. Een man en een vrouw zijn volgens de regelen van de kunst ten stadhuize in de echt verbonden. De man wordt rooms-katholiek, wil zijn huwelijk ontbonden zien om met een r.k. vrouw, met wie hij relaties heeft aangeknoopt, te kunnen trouwen. Zijn echtgenote weigert mee te werken aan een echtscheiding. De bisschop verklaart, dat voor de kerk het huwelijk van de man ongeldig is. Waaruit volgt, dat er voor de kerk geen beletsel is om tussen de man en zijn r.k. vriendin een r.k. kerkelijk huwelijk tot stand te laten komen. Geen beletsel althans volgens canoniek recht. Maar de priester, die bij de huwelijksvoltrekking zal optreden, zal zich schuldig maken aan een strafbaar feit, omdat de man en zijn vriendin niet eerst volgens de Nederlandse wet zijn getrouwd. Geen nood: de priester gaat naar het buitenland en over zijn identiteit wordt gezwezen; en wordt hij gepakt, dan kan hij zonder veroordeling verder door het leven gaan door tijdig de maximumboete, die op zijn misdraging is gesteld, te betalen.

Aan dit relaas van de feiten moet worden toegevoegd, dat de bisschop zich door middel van de secretaris van het bisdom tot de echtgenote van de man wendde. Deze kreeg nl. een brief, waarin haar werd aangekondigd, dat de bisschop haar huwelijk ongeldig had verklaard en dat haar man met een ander wilde trouwen; en hoe zij nu zou denken over een burgerlijke echtscheiding. Voor haar levensonderhoud zal de man blijven zorgen.

Het geval deed zich voor in het bisdom Haarlem. Toen het in de pers signaleerd werd kwamen er twee soortgelijke gevallen in hetzelfde bisdom tevoorschijn. Eén daarvan vertoonde nog deze bijzonderheid, dat het eerste huwelijk van de man in de N.H.-kerk was bevestigd. De bisschop, die het burgerlijke huwelijk als een zedelijk waarde loze formaliteit beschouwt, dacht over dat hervormde kerkelijke huwelijk blijkbaar niet anders.....

* * *

Deze zaken leren (wederom), dat de rooms-katholieken een groep in de Nederlandse samenleving vormen, die eigen normen heeft en die eigen normen, dwars tegen de ordening van de Nederlandse samenleving in, toepast. Die groep is aldus een staat in de staat.

Achter de gelding van die eigen normen staat het kerkelijk gezag. Dat werkt rechtstreeks op het geweten van de r.k. gelovigen. Deze omstandigheid maakt het schijnbaar moeilijk er iets tegen te zeggen.

Schijnbaar: want hier deed zich niet het geval voor, dat iemand in geweten gedwongen was iets te doen of te laten met overtreding van de wetten des lands. Zo'n geval kan zich voordoen; het is heel goed denkbaar dat iemand tot zichzelf moet zeggen: „Dit of dat mag ik niet doen of moet ik wel doen al kom ik in strijd met de wet en al kost het mij gevangenisstraf.” Als iemand in zo'n geval de onweerstaanbare stem van zijn geweten volgt, kan het gebeuren dat men daar met het grootste respect tegenover moet staan.

Maar de r.k. kerkelijke huwelijken in het bisdom Haarlem, waar geen burgerlijk huwelijk tussen dezelfde man en vrouw aan was voorafgegaan, waren geen zaak van een gewetensgebod, waaraan men geen weerstand kan bieden. Het huwelijk is een vrijwillige aangelegenheid.

* * *

Het ernstige is nu, dat van r.k. kerkelijke zijde wordt bevorderd, dat iemand vrijwillig een stap onderneemt die in strijd is met het Nederlandse recht. De priester, die bij het kerkelijke huwelijk assisteert, maakt zich schuldig aan een strafbaar feit. En de man in kwestie onderneemt iets, waardoor kerkelijk wordt „gelegaliseerd” wat volgens de Nederlandse wet overspel is. En overspel is een strafbaar feit; dat het, als klachtdelict, bij gebreke van een klacht zelden of nooit vervolgd wordt, heft de strafbaarheid niet op. Het r.k. kerkelijke gezag ontnemt hem alle verantwoordelijkheidsgevoel ten aanzien van het ja-woord, door hem indertijd op het stadhuis of in een hervormde kerk gegeven.

Aldus wordt van r.k. kerkelijke zijde een mens zonder noodzaak in een maatschappelijk verwerpelijke positie gebracht; althans wordt van r.k. kerkelijke zijde toegelaten en bevorderd, dat een mens zich in zo'n positie brengt. Dat is de persoonlijke strekking van het geval. De algemene strekking is, dat op die manier de ordening van de samenleving wordt ondermijnd. Nu kan men tegen die ordening bepaalde bezwaren hebben; wenst men haar te wijzigen, dan staan daar wettige middelen toe open. Gebruikt men die wettige middelen, dan ondermijnt men niet, maar dan hervormt men. Van r.k. kerkelijke zijde heeft men in de signaleerde gevallen de onwettige weg verkozen. En dat wekt bezorgdheid, vooral wegens het terrein waarop de onwettige operaties worden verricht. Vandaag het huwelijk, gisteren het over een minderjarige gestelde gezag (Anneke Beekman); wat zal het morgen zijn?

Door zonder noodzaak de regels van de eigen groep toe te passen onder opzijetting van de regels die de Nederlandse overheid geeft, plaatsen de rooms-katholieken — en plaatsen alle anderen die zich op soortgelijke wijze zouden gedragen —

zich buiten de gemeenschap van de Nederlandse samenleving. De mens in de geordende samenleving is ook staatsburger. De rooms-katholieken, het canonieke recht hanterende gelijk dat misschien niet door, maar toch wel onder auspiciën van de bisschop van Haarlem geschiedt, gedragen zich niet als staatsburgers.

Nu mag de staatsburger in het uiterste geval in opstand komen, namelijk wanneer zijn geweten en zijn vrijheid worden vertrappt. Dit recht van opstand wordt door bijna alle geestelijke stromingen erkend. De humanistische stroming hoeft wat dit betreft geen uitzondering te zijn. Van r.k. zijde nu is naar aanleiding van de gesignaleerde huwelijkskwesties gezegd: „De r.k. wordt door de burgerlijke wet in zijn vrijheid van huwelijk beperkt en daarom moet de burgerlijke wet worden gewijzigd.”

Maar hoe zou die burgerlijke wet dan moeten luiden? In r.k. kring wil men mogelijk gemaakt zien, dat het r.k. kerkelijke huwelijk geheel als burgerlijk huwelijk zal gelden. Wij hebben daar bezwaren tegen; maar gesteld eens dat de wet in die geest zou worden gewijzigd: dan zou men daar in de gevallen, hierboven geschetst, toch nog niets aan hebben. Want het is ondenkbaar, dat men een r.k. kerkelijk huwelijk met burgerlijke kracht tot stand zou komen wanneer een der echtelieden nog met een ander alleen burgerlijk gehuwd is. Of zou men moeten goedvinden, dat de „ongeldig-verklaring” van een burgerlijk huwelijk door de bisschop de kracht van burgerlijke huwelijksontbinding zou hebben? Dat gaat natuurlijk niet, want zo iets mag de niet-r.k. echtgenoot niet worden aangedaan. De r.k. kunnen toch niet verlangen, dat de bisschop de plaats van de arrondissementsrechtbank zou innemen!

De klacht over beperking van de huwelijksvrijheid van rooms-katholieken is dus volmaakt ongegrond; tenzij men wil ontkennen — maar dat kan alleen maar onredelijk zijn — dat er in Nederland nog anderen dan rooms-katholieken wonen.

* * *

Het zal de rooms-katholieken niet mogen verbazen, dat hun niet-r.k. landgenoten verontrust zijn door huwelijksmanipulaties, die bepaald geen respect kunnen afdwingen. De zaak zit vol inconsequenties. Tot inconsequentie leidt het r.k. verlangen naar de bevoegdheid van r.k. priesters om huwelijken met burgerlijke kracht tot stand te brengen. Want wat nu nog mogelijk is — zij het laakbaar en strafbaar — nl. dat een priester bij een r.k. kerkelijk huwelijk assisteert als een der partijen nog burgerlijk met een ander is gehuwd, zal minder mogelijk — want méér strafbaar — zijn als aan dat r.k. verlangen is voldaan. Dan immers zal de priester een burgerlijke ambtelijke bevoegdheid hebben, voor welke hantering hij niet alleen aan zijn kerkelijke superieuren verantwoording verschuldigd zal zijn.

(Zie verder pag. 4)

DE TRAGEDIE IN KENYA

Drie jaren duurt nu reeds de oorlog in Kenya en er is nog geen eind aan te zien. De mening van Lord Lyttelton, de Engelse minister van Koloniën in 1952, dat de onlusten veroorzaakt zouden zijn door een sinister verbond van heidense medicijnmannen en een klein aantal Europees opgevoede inboorlingen, is door de gebeurtenissen volkomen gelogenstraft. Hier is geen kliek, maar een volk in opstand gekomen. Het zij ons toegestaan de achtergrond van dit conflict te belichten.

Na 1900 heeft de Engelse regering de vestiging van blanke kolonisten op de hoge plateau's van Oost-Afrika aangemoedigd, omdat zij bij de bronnen van de Nijl, in het hart van Afrika, een strategische positie wilde opbouwen, waarvan de sterkte door de vestiging van een groot aantal blanken gewaarborgd leek. Die blanken kwamen: Engelse grootgrondbezitters, Zuidafrikaanse boeren, gedemobiliseerde militairen na de eerste Wereldoorlog. Volgens de opinie van Engelse landbouwkundigen zijn de prestaties op agrarisch gebied van deze drie groepen alle beneden peil gebleven en zijn bij deze kolonisatie alle fouten die denkbaar zijn ook in feite begaan, wat, gezien de soort van kolonisten, misschien niet zo verwonderlijk is.

Ten behoeve van deze kolonisatie werd de grond ontnomen aan de inboorlingen, vnl. aan de Masai, een nomadische herdersstam, en aan de Kikoejoe, een landbouw negervolk. Op de hoge plateau's met een gezond klimaat werd een groot deel van de oppervlakte gereserveerd voor de blanken. Lord Delamere, één van de eerste kolonisten, ontving 40.000 ha, dit is tweemaal de oppervlakte van onze Wieringermeer. Een landbouwsyndicaat ontving 128.000 ha. De gronden werden of verkocht, of in concessie gegeven voor een tijdvak van 999 jaar. Het is duidelijk dat deze terreinen alleen met behulp van inboorlingen als werkkrachten productief gemaakt konden worden. Uit zichzelf kwamen de inboorlingen niet. Ze moesten dus gedwongen worden. Dit gebeurde op verschillende manieren.

1. Allereerst wees men de inboorlin-

gen, van wie de grond ten behoeve van de blanke kolonisten was afgenomen, reservaten toe, die echter een veel te geringe oppervlakte bezaten. De kolonisten ontvingen per persoon meestal 240 hectaren van de beste gronden of meer, de Kikoejoe per persoon drie hectaren in reservaten, waarvan een deel uit onvruchtbare grond bestaat, terwijl de rest door overbeweiding en primitieve landbouwmethoden in een deplorabele toestand verkeert;

2. De gouverneur scherpste zijn ambtenaren en districtshoofden in, dat ze alle wettige invloed moesten aanwenden om de inboorlingen, ook vrouwen en kinderen, te bewegen voor de Europeanen te gaan werken. Ambtenaren en hoofden, die hun medewerking hieraan niet verleenden, werden naar ongezonde streken overgeplaatst, waar geen kolonistenbelangen van betekenis waren, of ontslagen, of niet bevorderd. Desondanks waren de kolonisten nooit tevreden over de medewerking van het ambtelijke apparaat.

3. Het bestuur voerde een hoofdelijke belasting in, die ongeveer een derde van het inkomen der inboorlingen bedroeg. Daar in hun primitieve zelfverzorgingseconomie geld zo goed als geen rol speelde, moesten deze, om dit belastinggeld te kunnen voldoen, in loondienst treden bij de blanken.

4. Na enkele opstandige bewegingen werd de personele belasting (de „hut and poll tax”) verminderd, maar de invoerrechten op verbruiksgoederen als zout, meel en textiel werden verhoogd. Dat maakte het leven evengoed duur als de

belastingen, maar het valt veel minder in het oog. Whisky echter, die alleen door de blanken gedronken werd, kan men in Kenya even goedkoop krijgen als in Londen.

5. De inheemsden zouden aan geld kunnen komen door handelsgewassen te verbouwen, zoals in het aangrenzende Tanganyika, waar de koffieteelt veel geld onder de inboorlingen gebracht heeft. De thee- en koffieteelt werd echter door de Kenya-regering aan haar zwarte onderdanen verboden. Want het was niet te doen om dat belastinggeld; het was alleen bedoeld als middel om de inboorlingen te dwingen voor de Europeanen te gaan werken.

6. Als algemene politiek vorderden de kolonisten van de regering, dat deze de belastingen hoog en de lonen laag hield, om de luie Afrikanen de zegen van de arbeid (voor de blanken) te leren kennen. Daarbij verdiende het de voorkeur de belastingen te innen op de momenten, dat de behoefte aan arbeiders bij de kolonisten het grootst was. In 1932 werd het gemiddelde inkomen van een inboorlingengezin in Kenya op minder dan 60 gulden geschat, waarvan gemiddeld 17 gulden directe belastingen moesten worden betaald, afgezien van de indirecte belastingen.

7. Inboorlingen konden voor 24 dagen onbetaalde en 60 dagen betaalde arbeid aan wegen, gebouwen, enz. door het gouvernement worden opgeroepen. Helaas werden die drie maanden verplichte arbeid ook wel eens vier of vijf, en ook werden wel vrouwen en kinderen opgeroepen. De omstandigheden waaronder zij moesten werken, de voeding en de huisvesting waren miserabel en de sterfte hoog. Men kon echter van deze arbeid gedeeltelijk vrijgesteld worden, indien men jaarlijks enige maanden voor de Europeanen werkte. Teneinde deze arbeid voor het gouvernement en voor de blanke kolonisten te kunnen controleren, werd voor de inboorlingen een passenstelsel ingevoerd, compleet met vingerafdrukken, net als bij ons onder de Duitse bezetting. Op die passen vulden de Europeanen in, hoe lang de inboorlingen bij hen gewerkt hadden. Deze methode werkte feilloos bij het opsporen van weglopers.

8. Teneinde het weglopen van inboorlingen tegen te gaan, werd bovendien de poenale sanctie ingevoerd, d.w.z. een inboorling die zijn arbeidscontract niet nakwam, moest niet voor de burgerlijke rechter verschijnen, die hem een boete kon opleggen, maar de politie kon hem uit zijn dorp halen en voor de strafrechter brengen, die hem tot gevangenisstraf kon veroordelen. Voor burgerlijke zaken werd dus

zij bevorderen, dat een vrouw aan haar echtscheiding medewerking verleent.

De hele geschiedenis, waar de pers zich de laatste tijd mee bezig heeft gehouden, vinden wij zorgwekkend met het oog op onze samenleving; wij zien er inconsequenties in die lachwekkend zouden zijn als zij niet zo bedroevend waren; en alles bij elkaar vinden wij het een verontrustende demonstratie van een zich buiten de gemeenschap van staatsburgers plaatsen en, meer nog, van een zich plaatsen tegenover de „anderen”.

Noem ons nu maar anti-papist! Wij kunnen het niet helpen. Ons geweten dwong ons te wijzen op de gevaren, waaraan de samenleving door die Haarlemse affaires wordt bedreigd (om maar niet te spreken van de Hilversums-Amsterdams-Belgische zaken van kinderontvoering).

Ss.

Vervolg: „Verontrustend ...”

Een ernstige inconsequentie is ook te vinden in de brieven, die de secretaris van het bisdom pleegt te schrijven aan vrouwen van mannen die r.k. kerkelijk met een andere vrouw willen trouwen. Daarin wordt vriendelijk en heel suggestief geïnformeerd naar de bereidheid van de burgerlijke echtgenote om aan echtscheiding haar medewerking te verlenen. De rooms-katholieken behoren tot degenen, die de Nederlandse wetgeving en de Nederlandse rechtspraktijk ter zake van echtscheiding veel te ruim vinden. Zij verzetten zich als anderen verlangen, dat de praktijk van echtscheiding bij onderling goedvinden in de wet bevestiging krijgt (die praktijk berust tot nu toe op een wat „losse” uitlegging van de wet). En nu willen zij er zelf gezellig gebruik van maken; nu willen

niet het civiel maar het strafrecht toegepast.

9. Tenslotte konden inboorlingen op gronden, die hun zelf vroeger hadden toebehoord, doch aan Europeanen waren toegewezen, als „squatter” (soort pachter) terugkeren, mits zij met hun gezinsleden voor de nieuwe blanke eigenaar 180 tot 270 dagen per jaar gingen werken. Het is niet duidelijk, hoe ze dan nog tijd konden vinden voor hun eigen bedrijfje. Wel is het duidelijk dat de geproletariseerde, van hun grond beroofde inboorlingen kwamen tot diefstal van Europees vee en gewassen.

Tot grote ergernis van de inboorlingen liggen aanzienlijke stukken van de Europese bezittingen braak, doordat grote oppervlakten niet gekocht zijn met de bedoeling ze te ontginnen, maar als grondspeculatie. In 1952 bezaten de blanke kolonisten 2,8 miljoen hectaren grond, waarvan één-zevende in cultuur was gebracht. Toen in 1946 een Engelse minister van Koloniën een bezoek aan Kenya bracht, klaagden de Wabanka, dat het hun pijn deed te zien, dat het gras op de hellingen van de Europese landerijen door het wild werd opgevreten, terwijl het vee op de geroede hellingen in hun reservaten van honger omkwam.

door
J. Brummelkamp

De Londense regering heeft meermalen gepoogd de inboorlingen de hand boven het hoofd te houden, doch Kenya is een kroonkolonie met een grote mate van zelfbestuur. De interne zaken worden overgelaten aan een uitvoerende en een wetgevende raad, die door de blanke kolonisten worden beheerst. Daarmee zijn deze echter nog niet tevreden. Zij wensen volkomen zelfbestuur, om het weinigje invloed, dat Londen nog ten gunste van de inboorlingen zou kunnen aanwenden, uit te schakelen.

Indien Londen er werkelijk toe zou willen overgaan om de „native paramountcy”, de prioriteit van de belangen der inboorlingen, die door de Labour-regering na de oorlog is toegezegd, maar door de tegenwerking van het Kenya-bestuur en de blanke kolonisten een dode letter is gebleven, in de praktijk door te voeren, dan zouden de blanke kolonisten zich stellig gewapenderhand daartegen verzetten, evenals ze daarmee bedreigd hebben toen de Londense regering na de Eerste Wereldoorlog over wilde gaan tot gelijkstelling van Europeanen en Indiërs in Kenya. De befaamde Lord Delamere, de voorvechter van de belangen der kolonisten, hield toen in de wetgevende Raad van Kenya een rede over „Het heilige recht van verzet”. Geen enkele Britse regering kan of durft het tot een opstand laten komen van hun landgenoten in deze kolonie.

„Het geheim van de gouden bloem”

Een merkwaardig Chinees geschrift, reeds tal van jaren in de Duitse uitgave verkrijgbaar. Vertaald en ingeleid door de bekende sinoloog Richard Wilhelm en voorzien van een uitvoerige psychologische beschouwing van prof. C. G. Jung. Het boek is goed in 't Nederlands vertaald door J. M. Hondius en R. de Jong-Belin-fante en door de uitgever L. J. Veen te Amsterdam in sierlijke vorm opnieuw uitgegeven. Het is om de drommel geen eenvoudig boek dat zo aan de Nederlandse lezers wordt aangeboden en de vertaler J. M. Hondius is rijklijk

optimistisch wanneer hij in zijn „woord vooraf” schrijft: „Het (niet gebruiken van ingeburgerde psychologische terminologie) brengt dit binnen het bereik van ieder die, rustig en aandachtig lezend, in de eigen psyche zoekt naar de schat in de akker, de kostbare parel, de steen der wijzen of hoe men dit gelukkig evenwicht in de stroom van het gebeuren noemen wil”. Zó eenvoudig is het niet, maar de moeite van het lezen en doordenken is het boek zeer zeker wel.

P. SCHUT

Het vorenstaande moge voldoende zijn om duidelijk te maken, dat in weinig Europese koloniën de blanke overheerser zijn gekleurde onderdanen zo genadeloos heeft ontrecht en uitgebuit als in Kenya. De Engelse pers schenkt veel aandacht aan de discriminatie van de negers in Zuid-Afrika, maar Kenya is een veel erger geval. Zuid-Afrika telt 12,5 miljoen inwoners, waarvan 2,5 miljoen blanken, die de economie van hun land tot hoge ontwikkeling hebben gebracht, zodat uit vele delen van Afrika de negers naar de Unie stromen. Kenya heeft een bevolking van 5,5 miljoen, waarvan 30.000 blanken, onder wie 3000 kolonistengezinnen. Aan de eisen van deze handvol blanken worden de belangen van vijf miljoen inboorlingen opgeofferd.

Dat deze te langen leste in opstand kwamen tegen een weergaloos systeem van uitbuiting was onvermijdelijk. Het bevreemdt alleen, dat de uitbarsting niet eerder is gekomen. Norman Leys noemde zijn boek over Kenya in 1931: „A last chance in Kenya” („Een laatste kans in Kenya”) en Negley Farson het zijne in 1950 „Last chance in Africa”. („Laatste kans in Afrika”). De Engelsen waren gewaarschuwd, dat een onweersbui dreigde. Toen echter in 1952 de bliksem insloeg keken ze hoogst verwonderd en deden alsof het een samenzwering van enkele criminelen was, terwijl het in werkelijkheid ging om een opstand van een tot wanhoop gedreven volk.

En nu de remedie, want met het constateren van de oorzaken van het conflict zijn wij er niet. Dat dit uit de wereld geholpen zou kunnen worden door honderden inboorlingen te fusilleren, door duizenden gevangen te nemen en door tienduizenden stuks vee te confiskeren zal wel niemand aannemen.

Het allernodigste is een landhervorming, waarbij de grond die aan de Europeanen is toegewezen, doch die ze niet in cultuur hebben gebracht, aan de inheemsen wordt teruggegeven. Wanneer deze echter hun primitieve landbouw- en veeteeltmethoden, die een formidabele erosie tot gevolg hebben, blijven behouden, zullen ze binnen korte tijd weer met gebrek aan land hebben te worstelen. Nodig is dus evenzeer verbetering van de landbouwmethoden en uitbreiding van het landbouwonderwijs. De teelt van handelsgewassen door de inboorlingen dient door het gouvernement niet tegengewerkt maar aangemoedigd te worden. Evenals in andere werelddelen en in andere delen van Afrika zal de opbrengst

in droge streken, die meer dan de helft van Kenya uitmaken, door irrigatie verbeterd kunnen worden.

Deze middelen zullen niet voldoende zijn om alle mensen een bestaan te verschaffen, want door invoering van westerse hygiënische maatregelen als vaccinatie en bestrijding van de malaria neemt de sterfte onder de inheemsen af, wat de bevolkingsaanwas versnelt. De stroom naar de steden zal toenemen en om die mensen op te vangen, zal naast intensivering van de landbouw ontwikkeling van de industrie noodzakelijk zijn.

Tenslotte zal ook het psychisch klimaat in Kenya verbeterd moeten worden. Daartoe kan meewerken de opheffing van de colourbar. Tot nu toe was het voor een Oostafrikaanse inboorling, al had hij jaren in Oxford gestudeerd en daar een academische graad behaald, onmogelijk om bediend te worden in een restaurant of hotel, waarvan door Europeanen gebruik wordt gemaakt. De Engelse deskundige voor Oostafrikaanse zaken Leakey noemt deze houding van zijn landgenoten „a stupid attitude”, die veel verbittering wekt. Dit exclusivisme handhaven de blanken niet slechts tegenover de negers, maar ook tegenover de in Kenya wonende Indiërs. De vorige gouverneur van Kenya, Sir Philip Mitchell, heeft meermalen hoge Indische gasten in zijn woning gastvrijheid verleend, om hun de belediging te besparen, dat hun door Europese hotels de toegang zou worden geweigerd. Leakey zweert zijn blanke vrienden deze houding te laten varen. Tot de meest verbeterd leiders van de inboorlingen behoren Kikoejoe's met een Europese opleiding, die op grond van hun ras uitgesloten bleven van betrekkingen, die wel bereikbaar waren voor Europeanen met minder bevoegdheden en minder bekwaamheden.

De Engelsen hebben zelve het materiaal aangedragen dat de brand in Oost-Afrika heeft doen ontstaan. Ze hebben echter ook de middelen om de brand te blussen in eigen hand. Met de geweldmethoden welke zij thans toepassen wordt de toestand nooit gezond. In West-Afrika hebben zij de tekenen van deze tijd verstaan. Het is te hopen dat zij in Oost-Afrika hun inboorlingenpolitiek niet door een handvol kolonisten, welke o.a. door Winston Churchill als een intens egoïstische groep werden gekwalificeerd, laten verijdelen.

De ROMAN als GELIJKENIS

In mijn vorige Kroniek heb ik geschreven over Herman Melville's „Moby Dick”, een van de indrukwekkendste z.g. symbolische romans van de wereldliteratuur. Het boek waarvoor ik nu Uw aandacht vraag, „De Onrustzaaiër” van Willem G. van Maanen (in 1954 verschenen bij N.V. Em. Querido's Uitg. mij. f 6,90) zou men kunnen rangschikken onder de categorie „allegorische” romans.

Hoe het verschil tussen symbool en allegorie aan te geven? De ons omringende wereld, dingen en verschijnselen uit het reële leven, kunnen het punt van uitgang vormen naar een andere, wijdere werkelijkheid der ideeën, kunnen tot symbool worden; bewust of onbewust komt de schrijver, en later, met hem, de lezer via het symbool tot een confrontatie met de Idee. Maar in de allegorie heeft eigenlijk het omgekeerde plaats. De kunstenaar gaat van de Idee uit en maakt die aanschouwelijk in aan de door ons ervaren werkelijkheid ontleende beelden. Of, zoals ik het eens ergens geformuleerd zag: „De schrijver van een allegorie drukt bewust Waarheid uit met behulp van alledaagse menselijke werkelijkheden, de symbolist daarentegen maakt gebruik van de hem vertrouwde menselijke werkelijkheid als een middel om tot Waarheid te komen.” Bunyan, de schrijver van het beroemde „Pilgrims Progress” koos het beeld van bazuinen om de Hemel te suggereren, maar de dichter Blake werd juist tot een visioen van de Hemel geïnspireerd door het zien van een bloempje langs de weg.

De schrijver van een allegorie weet wat hij zeggen wil, en waarom; de schepping van een symbolist is in de meeste gevallen het resultaat van een geestelijke crisis, van wanhoop, twijfel, verbijstering of een verbeteren innerlijk gevecht. De schrijver van een allegorie kiest bewust alledaagse gebeurtenissen en gestalten, die zijn overtuiging, zijn zekerheid letterlijk voor de lezer uitbeelden. (Vgl. de gelijkenissen uit het Nieuwe Testament, de fabels van Aesopus, de verhalen van Tolstoy, het reeds genoemde „Pilgrims Progress” van Bunyan, of, een modern voorbeeld, de uiterst merkwaardige roman „Die Blendung” van Elias Canetti).

Bij het lezen van „De Onrustzaaiër” krijgt men al spoedig de indruk dat de in die geschiedenis optredende figuren bedoeld zijn als personificaties van bepaalde menselijke instellingen ten opzichte van God, Leven en de Naaste. Het eigenlijke verhaal is een vertaling in gewoon-menselijke gebeurtenissen van het essentiële conflict dat geen enkel mens-van-goeden-wille ooit bespaard blijft hier op aarde.

In dit geval wordt dat conflict voorgesteld als een strijd om de macht in een kleine stad tussen een groep uit domheid of eigenbelang met frasen en leuzen schermende, of uit „redelijke” overwegingen afzijdige notabelen aan de ene, en een door-dik-en-dun strijdbare, van mensenliefde bezeten, vooruitstrevende jonge onderwijzer aan de andere kant. Hier dus de z.g. praktijk van het leven, waarbij het compromis, de intrige, het „verdeel en heers”, de leugen-om-bestwil, als onvermijdelijk worden beschouwd, d á á r het idealisme, het geloof in

daadwerkelijke naastenliefde en broederschap, dat van geen schipperen wil weten en uiteindelijk te pletter loopt op de realiteit die men zou kunnen aanduiden met het laconieke gezegde: „Zo zijn de mensen.” De „onrust” die gezaaid wordt is de onrust van het: „Ik breng U niet de vrede, maar het zwaard”.

Van Maanen's roman is strak en eenvoudig van compositie. De inhoud van het boek vormen de overpeinzingen van notaris Pilaar, terwijl die op zekere avond met een fles bourgogne naast zich aan het raam zit, met uitzicht op de rivier. Hij houdt de steiger in de gaten, want hij wil getuige zijn van het vertrek van de onderwijzer die een jaar lang in de stad „onrust gezaaid” heeft. Eén veerboot mist de meester, met opzet, maar de laatste boot van die dag neemt hem toch mee. In de tijd die verloopt tussen de twee afvaarten geeft de notaris zich rekenschap van wat er al zo rondom de figuur van deze meester Chris is voorgevallen en van zijn eigen houding ten aanzien van de gebeurtenissen in kwestie.

Hij, de notaris, is de „ik”, het bewustzijn, waardoorheen wij de geschiedenis waarnemen. Hij is de intellectueel van goeden huize, de welgestelde gezeten burger, de scepticus, man van smaak en onderscheidingsvermogen, die, hoewel hij in de stad over veel invloed beschikt, zich toch uit aangeboren reserve van alle problemen distancieert. Hij is de man die voortdurend van ruim begrip, gezond verstand en wereldwijze ironie blijk geeft, maar de verplichtingen en verantwoordelijkheid die uit zijn staat voortvloeien niet volledig kan en durft te aanvaarden; de afzijdige, die het eigenlijk ietwat beneden zijn waardigheid vindt partij te kiezen, keuze te bepalen; kortom hij is de toeschouwer, de raisonneur.

Hij is zich helder bewust van de situatie in het stadje; hij ergert zich aan de dufheid en bekrompenheid van bepaalde religieuze en maatschappelijke ijveraars; welwillend laat hij zich in met het „volk”; voor de rest leeft hij teruggetrokken in zijn deftige huis, behartigt zijn zaken, kweekt rozen (die hij zo mooi krijgt door ze met varkensbloed te bemesten) en geniet als kenner van zijn voorraad uitgezochte wijnen en sigaren. Voor de nieuwe bovenmeester van de openbare school heeft hij zich onmiddellijk geïnteresseerd, niet alleen om de persoonlijkheid en de vooruitstrevende plannen van de jonge man, maar ook omdat hij hoopt dat meester Chris door zijn optreden de macht van het „steile” Hoofd van de School met den Bijbel wat zal beknotten. Hij steunt de nieuweling dan ook heimelijk, wanneer deze een avondcursus voor volwassenen begint, waar de door het lot minder goed bedeelde inwoners van de stad algemene ontwikkeling en levensvreugde kunnen opdoen.

De stadsgemeenschap valt al gauw in twee partijen uiteen: aan de ene kant meester Chris en zijn volgelingen, aan de andere kant het „christelijke” schoolhoofd, Heeringa (die zijn invalide vrouw verwaarloost en bedriegt), de

half-waanzinnige godsdienstlerares juffrouw Heidendaal (die tot de komst van meester Chris het monopolie van het troost- en heilbrengen meende te hebben) en de door Heeringa beïnvloede gemeenteraad. De redacteur van het plaatselijke dagblad, die de toepasselijke naam „Lopend Vuurtje” draagt, drijft met zijn op pakkende onthullingen gerichte artikelen een en ander op de spits.

Meester Chris mag tenslotte zijn avondcursus niet meer in het schoolgebouw houden. Aangezien niemand hem plaatsruimte kan of wil afstaan, schaft hij zich een helgeel geschilderde woonwagen aan, een rijdende verzamelplaats voor zijn leerlingen. Maar door dit alles is hij in de ogen van de stad een uitgestotene geworden, een zonderling. Hij verliest aanhang. Zijn tegenstanders gaan voort hem te bestrijden. Notaris Pilaar, die geen begrip wil tonen voor wat volgens hem excentriciteit en gevaarlijk-idealistische doordrijverij is, volgt vanaf zijn balkon de opstootjes die telkens rondom meester Chris' wagen plaats hebben.

„Verraders waren het, maar ik was zelf niet veel beter, en dat drukte me. Ik had er behoefte aan hem te bewijzen dat ik hem nog altijd goed gezind was, maar hoe moest ik dat doen als zijn ontslag hem en mij te wachten stond? Want ontslag zou het worden, ik wist dat hij de paar getrouwen die hem nog overgebleven waren opnieuw de waarde van het leven hier beneden trachtte aan te tonen, en dat stond gelijk met voorzetting van zijn cursus. Ik kon niet terug en ik wilde ook niet meer terug. Het ging al niet meer om die

Letterkundige kroniek
door
HELLA S. HAASSE

cursus, het ging erom dat meester Chris een figuur was die in onze stad niet paste. Hij verwekte onrust, ook al deed hij niets, hij tastte door zijn verheerlijking van het leven het leven hier juist aan. Voor de een is leven slapen, voor de ander eten, voor weer een ander schijnheilig doen, voor mij is het overdag werken en 's avonds van mijn rust genieten. Maar hij wilde dat niet erkennen, hij wilde het leven voortdurend met een hoofdletter schrijven, en dat is het toch waarachtig niet waard.”

Het is dan ook Pilaar die meester Chris tenslotte meedeelt dat het schoolbestuur hem heeft ontslagen:

„Het bestuur stelt geen prijs meer op je aanwezigheid.”

„Dat heeft het nooit gedaan.”

„Ik wel.”

„Omdat U me wilde gebruiken.”

„Ik had iemand als jou nodig, maar je hebt alles bedorven.”

„Ik heb gedaan wat ik moest doen.”

„Die spreuk ken ik van je. Van wie moet jij de dingen eigenlijk doen, meester Chris?”

„Van mezelf.”

„Je bent dus je eigen opdrachtgever?”

„Ja.”

„Dat is wel het makkelijkste.”

„Het moeilijkste.”

De climax komt, wanneer blijkt dat meester Chris de zieke vrouw van Heeringa met behulp van een zelf-gemaakt invalide-wagentje heeft geholpen aan haar eeuwig bed-arrest in een mufte donkere kamer te ontkomen; zij kan zelfs enkele stappen lopen. Maar Heeringa en de zijnen zijn niet bij machte in het resultaat van haar hernieuwde levensmoed en meester Chris' medeleven iets anders te zien dan duivels-werk.

(Zie verder pag. 7)

De Verenigde Naties in gevaar (slot)

Hier volgen nu de denkbeelden van een humanist als een poging om uit de gevaarlijke crisis waarin de wereld verkeert, te komen. Men kan slechts het algemeen beleid aanduiden dat nodig is, wil men orde en begrip in de wereld tot stand brengen. De keuze van de bijzondere middelen om maatschappelijke doeleinden te bereiken, moet men aan de persoonlijke beslissing van de humanist overlaten, welke beslissing afhangt van de oneindige verscheidenheid der omstandigheden, die zich aan hem voordoen. Het is duidelijk dat de eerste stap moet zijn pressie op al onze regeringen uit te oefenen om het representatieve karakter en de autoriteit van de UNO vast te stellen en dat niet alleen door de feitelijke regering van China de in discrediet gebrachte politieke partij, welke nu dat grote land ten onrechte vertegenwoordigt, te doen vervangen, maar evenzeer door verscheidene andere landen toe te laten tot de UNO waarvan de opname werd vertraagd door de animositeit als gevolg van de ideologische tegenstellingen.

Deze laatste toelatingen zouden vergezeld moeten gaan van de openlijke erkenning dat het nog niet mogelijk is afdoend onderscheid te maken tussen het éne type régime en het andere en dat het wenselijk is alle landen op te nemen in het kader van de organisatie die er aanspraak op maakt het wereldtribunaal te heten. Hoezeer wij ook de totalitaire regeringsvorm in de communistische landen mogen verfoeien, wij moeten toch eerlijk toegeven, dat de dictaturen en het feodale systeem in landen die reeds deel van de UNO uitmaken, evenmin wenselijk zijn. Om nog maar te zwijgen over het koloniale probleem bij de volken die zelfbe-

stuur eisen en over de achterlijke naties welker natuurlijke hulpbronnen en regeringen onder de controle van vreemde kapitalisten staan.

Discriminatie op grond van politieke vrijheid en economische welstand kan dan alleen door de UNO met recht worden toegepast, wanneer het wereldgeweten, ondersteund door verenigde wereldmacht, voldoende ontwikkeld is om het chauvinisme uit te dagen.

* * *

Eerst wanneer het representatief karakter van de UNO meer autoriteit verkrijgt zullen de afzonderlijk gesloten militaire allianties niet alleen overbodig maar provocerend blijken te zijn. Democratische en regionale organisaties mogen hun nut hebben voor constructieve doeleinden, ondergeschikt aan de wereldautoriteit. Zij kunnen er echter niet voor in de plaats treden. Een waakzame en werkelijk internationale Veiligheidsraad, vlug handelend, zoals met Korea en onpartijdiger dan met Guatemala, zou de tragische verkwisting van de nationale middelen voor de bewapening zoals nu aan de gang is, overbodig maken. Slechts in zulk een atmosfeer van verminderde spanningen heeft een discussie over ontwapening en over controle van atoomwapens kans van slagen.

En wat het belangrijkste is, als gevolg van deze bevrijding van angst zou de mogelijkheid geboden worden, alle hulpbronnen van de wereld bijeen te brengen, en deze te gebruiken voor het plan om de levensstandaard en opvoeding van de misdeelde volkeren te verbeteren. Zo nodig zou men zelfs de momenteel hogere levensstandaard der bevoorrechte volkeren moeten verlagen, daar deze toch ten dele afhankelijk is van de exploitatie van grondstoffen en van het werk van hun minder fortuinlijke broeders in andere landen.

wassen maar nooit meer door zijn geweten met rust gelaten wordt: het is de „vertaling” in kleinstedse Nederlandse werkelijkheid van het drama waaraan wij nolens volens zolang wij leven deel hebben, omdat het zich in onszelf afspeelt.

Het is een niet geringe prestatie van de auteur dat de gestalten die hij oproept, ondanks hun allegorische functie en duidelijke karikaturale elementen mensen zijn geworden. Van Maanen schrijft een rustige en heldere stijl, met een heel eigen toon van ironie. „De Onrustzaaier” is naar vorm en inhoud een uniek boek in onze letteren. Ik vind het alleen jammer dat de auteur hier en daar door al te duidelijke (en m.i. totaal overbodige) wenken extra de aandacht vestigt op de overeenkomst meester Chris — Christus, Pilaar — Pilatus. Hiermee doet hij zichzelf te kort en onderschat hij de kracht van zijn verhaal.

Het Humanisme is in wezen een levensbeschouwing en het is als zodanig dat we onze verantwoordelijkheid onder ogen moeten zien. Dit betekent meer dan gemeenplaatsen over broederschap en vrijheid, meer zelfs dan vragen van politiek en economie ten opzichte van onze medemens. In een internationale levensopvatting zijn geduchte mogelijkheden om mensenkennis op te doen. Westerse denkers zijn geneigd het humanisme te identificeren met Griekenland en het christendom als enig alternatief te beschouwen, waarbij de schat van gedachten van het oosten met zijn andere maatstaven over het hoofd wordt gezien. En het zijn deze invloeden die langzamerhand de opvattingen over samenstelling en taak van de staat, klasseverhoudingen en economische functies gaan beheersen, die de nadruk leggen op de noodzakelijkheid van verdraagzaamheid, die zeer goed kan samengaan met een juiste kijk op de volledige ontwikkeling van de persoonlijkheid en de gemeenschap in zijn geheel. De internationale humanistische beweging is niettegenstaande zijn beperkt ledental en geringe inkomsten het lichaam dat zijn landelijke groepen en leden op deze problemen van internationaal karakter moet wijzen.

Ofschoon natuurlijk iedere nationale humanistische organisatie rekening moet houden met de politieke omstandigheden van zijn eigen land, is het toch van gewicht er met nadruk op te wijzen, dat de leden de verantwoordelijkheid hebben op te treden als wereldburgers evengoed als burgers van hun woonplaats of land. In bijna alle landen, aangesloten bij de UNO, bestaat een vrijwillige UNO-groep, die als een waardevolle middelaar in dienst van internationale idealen fungeert en die invloed uitoefent op zijn regering. Waar de reeds bestaande partijen redelijkerwijze de hoop wekken dat zij een progressieve politiek voorstaan, zou de invloed van de humanisten hen ertoe moeten aansporen verbetering van internationale samenwerking en begrip te bevorderen.

Waar bekrompen en ingeroeste vooroordelen en belangen zulk een verwachting verijdelen zouden humanisten kunnen meewerken aan de vorming van partijen met

(Zie verder pag. 8)

Vervolg: „De roman . . .”

Meester Chris werd . . . „nadat zijn wagen was vernield, belasterd en beschuldigd en uitgejouwd; een opgeschoten jongen spoog naar hem, een andere lummel duwde hem in zijn rug zodat hij half struikelend naar voren schoot. Ik kon hem niet ontzetten, er drongen hoe langer hoe meer mensen tussen ons in, af en toe zag ik nog even een stukje van zijn gezicht dat wit afstak tegen al die rode koppen om hem heen. Maar als ik gekund had was ik hem misschien toch niet te hulp gekomen; er zijn onrechtvaardigheden die hun loop moeten hebben, anders stort de wereld in elkaar.”

Van Maanen geeft ons weinig kans zijn bedoelingen verkeerd te begrijpen. Meester Chris, de Mens onder de mensen, de Revolutionnaire, door zijn discipelen begroet met „Hosannah!” door zijn vijanden uitgeluid met „Kruisigt hem!”, en Pilaar, die zich voortdurend afvraagt wat waarheid is, die zijn handen in onschuld zou willen

MENS EN WERELD

Verschijnt om de veertien dagen

Hoofdredacteur: dr H. Bonger. Redactie-secretaris: J. van Straten, Goethelaan 73, Utrecht. Telefoon: 21563. Administratie: Bleyenburgstraat 1, Utrecht. Telefoon: 10163. Postgiro: 304.960, t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht. Advertentietarieven op aanvraag. Kleine advertenties: f 1,— p. regel. Abonnementsprijs: voor leden van het Humanistisch Verbond f 3,— p. jaar, voor niet-leden f 5,—. Buitenland f 6,—. Losse nummers: f 0.20.

Zomerprogramma 1955.

Uitvoerige inlichtingen vindt U in „In en Om” van Januari j.l., dat wij U, op Uw verzoek, graag toezenden.

Tentenkamp in De Achterhoek (niet op Schouwen, zoals eerder werd vermeld), van 6—13 Augustus onder leiding van het echtpaar F. van Praag.

Een intiem kamp van eenvoudige opzet: er zijn gezinstenten en een conversatie-eet-tent. De prijs bedraagt f 23,— voor volwassenen en f 19,— voor kinderen t/m 11 jaar. Aanmelding vóór 1 Mei.

De Kinderkampen in het kamphuis „De Korenbloem” te Elspeet, voor kinderen van 7 t/m 13 jaar.

Van 30 Juli—6 Aug. heeft het echtpaar J. Weggelaar de leiding, van 6—13 Aug. het echtpaar C. Polderman. Heerlijke, afwisselende dagen, goed verzorgd, onder ervaren leiding. De prijs bedraagt f 32,50 en f 4,— verplicht zakgeld (o.a. voor een bustocht). Na overmaking van f 1,— op giro 304960 van het Hum. Verbond, Utrecht wordt het maandbericht „De Korenbloem” toegezonden.

Voor alle bovengenoemde kampen dient f 10,— p.p. p.w. vooruit gestort te worden. Inlichtingen en aanmeldingen bij De Ark, Nunspeet.

Vervolg: „VN in gevaar”

een breder politiek programma, dat een universeler geest ademt. Wij weten niet hoe lang wij de mogelijkheid van een atoom-oorlog nog als afwendbaar mogen beschouwen. In een wereld, even verward als verdeeld, kan hij net zo goed toevallig als van te voren beraamd uitbreken. Wij zullen er wijs aan doen zonder hysterie of vrees aan te nemen dat dit een taak is die met spoed en energie aanvaard moet worden. In elk geval is het een deel van onze plicht als humanisten.

Alle plannen, die wij nu maken voor de ontwikkeling van onze beweging, waarbij wij ons inzetten om de menselijke persoonlijkheid volledig recht te doen wedervaren en de opbouw van gemeenschappen vanuit het gezin en vanuit de natie op de grondslagen van vrijheid, broederschap en rechtvaardigheid te bevorderen, zijn niet alleen afhankelijk van wereldvrede maar ook van wereldvriendenschap en wereldsamenwerking. Daarom is het een aller-eerste voorwaarde, onze uiterste invloed te gebruiken op het wijde gebied van internationale politiek.

De atoom- en waterstofbom zijn immorele instrumenten in de handen van amorele machten en deze hebben geen eerbied voor religie of filosofie. Juist daarom zal de mensheid dankbaar de verdiensten erkennen van de aanhangers van welke religie of filosofie ook, die ernaar streven, de duisternis, die nu de wereld overschaduwde, te verhelderen en de belofte van een lichtere dag te brengen.

Bij deze pogingen zouden wij, humanisten, zeker de weg moeten wijzen.

J. HENRY LLOYD.

SVHG-kampen voor middelbare scholieren, onder auspiciën van het H.V. Een tentenkamp van 20—27 Juli in Varse (Twente) en een trekkamp (ook met tenten), eveneens van 20—27 Juli. Over dit laatste kamp wordt alleen de ouders een reisschema toegezonden. Prijs voor beide kampen f 26,50 p.p.

Inlichtingen bij Mej. M. Balvers, Goethe-laan 27, Utrecht.

Het HJG-kamp wordt gehouden bij Coö (Luik, België) van 30 Juli—6 Augustus. De prijs bedraagt f 30,—, excl. reis, die evt. gemeenschappelijk gemaakt wordt. Inlichtingen bij Coen Brink, Parallelweg 80, Koog a.d. Zaan.

Over het Pinksterkamp kunt U inlichtingen vragen bij Mej. M. de Nachtegaal, Govert Flinckstr. 144 II, Amsterdam Z.

Het HJB-kamp heeft z'n definitieve plaats nog niet gevonden, daar hoort U nog over. Ook de data volgen nog.

Het is bedoeld voor jonge mensen van 15 tot 23 jaar.

Inlichtingen bij Mej. J. Prins, Weth. Vente-weg 70, Gouda, die ook nadere mededelingen verstrekt over het Pinksterkamp, dat de HJB gaat organiseren.

ARK-bijeenkomsten. Het Paas- en het Pinksterkamp lopen van de Zaterdagmiddag vóór de feestdagen tot na de laatste maaltijd op de 2e feestdag. Men kan echter ook langer blijven. Voor de eigenlijke kampen betaalt men f 14,—, voor kinderen onder 11 jaar f 11,—. Over het programma en de leiding volgen nog mededelingen.

De bijeenkomst voor bejaarden zal niet in het voorjaar, maar in de loop van September plaats hebben: het echtpaar Dijkstra heeft weer de leiding. Men zal van Maandag-morgen tot Zaterdagmorgen in De Ark verblijven tegen een prijs van f 28,— of f 25,—, naar keuze. Over de juiste data volgen nog mededelingen.

Huisvrouwen-vacantie op de „Ark”

Als de natuur op zijn mooist is, de schoonmaak achter de rug en de zomerkleren in orde zijn, bestaat er gelegenheid om een paar heerlijke vakantie-dagen door te brengen op „De Ark”. Van Maandag 9 Mei tot Vrijdagmiddag 13 Mei wordt De Koepel voor onze huisvrouwen gereserveerd, waar we ons eigen gezin vormen. De dagen zullen doorgebracht worden met heerlijk uitrusten, wandelen, lezen, met elkaar praten, discussiëren over problemen, die in het bijzonder de vrouwen interesseren en in de avonden wordt er muziek gemaakt, voorgedragen, enz. enz.

De kosten zijn f 5,— per dag en we zijn er vier volle dagen, zodat de totale kosten f 20,— plus reiskosten zullen bedragen.

We moeten dus gaan sparen en de echtgenoten moeten hierbij helpen, terwijl gemeenschapsbesturen wellicht ook nog wel vrouwen weten, die er nodig eens een paar dagen uit moeten, maar b.v. of moeilijkheden hebben met de kosten of met het verzorgen van de kinderen. Daaraan is altijd een mouw te passen.

De leiding van de week is in handen van mevr. A. Treurniet—Wiersma.

Aangezien we tijdig willen weten op hoeveel gasten we kunnen rekenen, is het wel zeer gewenst, dat U zich tijdig opgeeft aan „De Ark” voor dit kamp. En in ieder geval direct beginnen met.... sparen!!

Slechts één

nieuwe abonné op
„Mens en Wereld”

moet U winnen om het bekende portret van Erasmus — gedrukt in vier kleuren — cadeau te krijgen.

DIT IS TOCH NIET MOEILIJK!

Een gesprek van vijf minuten met een H.V.-lid of een geestverwant is meestal voldoende. Laat hun ons vernieuwde blad zien.

U SCHRIJFT EEN BRIEFKAART

naar het Centraal Bureau,
Bleyenburgerstraat 1, Utrecht
en dat zorgt voor de rest:

U ONTVANGT UW PLAAT

en de nieuwe abonné
„Mens en Wereld”
en de plaat.

DOE HET NOG VANDAAG

De kerkelijken zorgen voor hun wezen door het instandhouden van weeshuizen etc.

Buiten-kerkelijken zorgen voor hun wezen door zich aan te sluiten bij de

WEEZENKAS

Vereniging op de grondslag van het beginsel
„Opvoeding zonder geloofsdogma”

Inlichtingen omtrent het lidmaatschap bij de Secretaris W. DE HAAS, Adm. de Ruyterweg 234, Amsterdam-W.

Aangeb. Gr. zon. kamer m. eig. keuk. W.C. tuin en afz. ing. Laren N.H. in ruil voor enige huish. hulp en oppas o.a. 1 Zondag p. 2 weken in Hum. Ir. gezin m. 2 kind. dagm. aanw. Br. no. April 6 bur. v. d. bl.

Ben 52 j. (intell. mil. N.W. Vel.); voel me eenzaam, zoekt contact m. zachtmoedig mens om elkaars leven gelukkiger te maken. Br. ond. no. April 5 bur v. d. bl.

Werkende moeder zoekt voor haar zoon-tje 4½ jaar, beschaafd pleeggezin, liefst aan zee, billijk, voor Juli. Brieven ond. no. April 4. bur. v. d. blad.

CREMATIE

Het lidmaatschap der Vereniging voor Facultatieve Lijkverbranding geeft recht op toepassing van lage crematie-tarieven. Gezins-contributie f 3.— per jaar. De Vereniging bemiddelt voor gezinsverzekering op speciale voorwaarden.

**Alle gewenste inlichtingen: Hoofdkantoor
Riouwstr. 186, Tel. 554797, 'S-GRAVENHAGE.**